

Çocuklarda Uyum ve Davranış Sorunları

Editörler: Abdullah ALDEMİR · Seher BALCI ÇELİK

Editörler: Dr. Öğr. Üyesi Abdullah ALDEMİR - Prof. Dr. Seher BALCI ÇELİK

ÇOCUKLARDA UYUM VE DAVRANIŞ SORUNLARI

ISBN 978-625-6140-24-0

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarlarına aittir.

© 2025, PEGEM AKADEMİ

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. AŞ'ye aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı; mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz ve dağıtılamaz. Bu kitap, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır. Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında yayınevimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları satın almamasını diliyoruz.

Pegem Akademi Yayıncılık, 1998 yılından bugüne uluslararası düzeyde düzenli faaliyet yürüten **uluslararası akademik bir yayinevidir**. Yayımladığı kitaplar; Yükseköğretim Kurulunca tanınan yükseköğretim kurumlarının kataloglarında yer almaktadır. Dünyadaki en büyük çevrimiçi kamu erişim kataloğu olan **WorldCat** ve ayrıca Türkiye'de kurulan **Turcademy.com** tarafından yayınları taranmaktadır, indekslenmektedir. Aynı alanda farklı yazarlara ait 2000'in üzerinde yayını bulunmaktadır. Pegem Akademi Yayınları ile ilgili detaylı bilgilere <http://pegem.net> adresinden ulaşılabilir.

I. Baskı: Haziran 2025, Ankara

Yayın-Proje: Selcan Durmuş
Dizgi-Grafik Tasarım: Tuğba Kaplan
Kapak Tasarımı: Pegem Akademi

Baskı: Sayfa Basım Sanayi Ticaret Ltd. Şti.
İvedik OSB Matbaacılar Sit. 1514. Cad. No: 23-25
Yenimahalle/ANKARA

Yayıncı Sertifika No: 51818
Matbaa Sertifika No: 77079

İletişim

Pegem Akademi: Shira Ticaret Merkezi
Macun Mahallesi 204 Cad. No: 141/33, Yenimahalle/Ankara
Yayınevi: 0312 430 67 50
Dağıtım: 0312 434 54 24
Hazırlık Kursları: 0312 419 05 60
İnternet: www.pegem.net
E-ileti: yayinevi@pegem.net
WhatsApp Hattı: 0538 594 92 40

ÖN SÖZ

Değerli Okuyucular,

Çocukluk, bireyin kişiliğinin temel taşlarının döşendiği, dünyanın keşfedildiği ve ilk ilişkilerin kurulduğu büyüğü bir dönemdir. Ancak bu dönemde ebeveynler, eğitimciler ve çocukla etkileşimde bulunan herkes, zaman zaman uyum ve davranış sorunlarıyla karşılaşabilir. Çocuğun mizacından çevresel faktörlere, gelişimsel aşamalardan aile içi dinamiklere kadar pek çok etken, çocuğun davranışlarını ve çevresiyle olan ilişkilerini etkileyebilir. Bu sorunlar, çoğu zaman geçici ve gelişimsel süreçlerin doğal bir parçası olsa da, bazen altında yatan daha derin sebepler barındırabilir ve çocuğun ileriki yaşamında önemli etkiler bırakabilir.

Bu kitap, çocuklarda sıkça görülen uyum ve davranış sorunlarına kapsamlı bir bakış sunmayı hedeflemektedir. Amacımız, bu sorunları tanımak, nedenlerini anlamak ve çözüm yolları geliştirmek konusunda ebeveynlere, eğitimcilere ve çocuklarla çalışan tüm profesyonellere yol göstermektir. Kitabımızda, öfke nöbetlerinden inatçılığa, dikkat eksikliğinden sosyal kaygıya kadar geniş bir yelpazedeki konuları ele alırken, güncel bilimsel veriler ışığında pratik öneriler sunmaya özen gösterdik. Her çocuğun biricik olduğu gerçeğinden hareketle, tek bir doğru davranış kalıbı olmadığını, aksine her çocuğun kendi bireysel özelliklerine ve ihtiyaçlarına uygun yaklaşımlar gerektirdiğini vurguluyoruz.

Unutmayalım ki, çocuklarımızın davranışları bize her zaman bir şeyler anlatmaya çalışır. Onların gözünden dünyaya bakabilmek, duygularını anlamaya çalışmak ve ihtiyaçlarına cevap verebilmek, sağlıklı bir gelişim süreci için elzemdir. Bu kitap, çocuklarımızın potansiyellerini tam anlamıyla ortaya çıkarabilmeleri için onlara destek olmayı, karşılaştıkları zorlukları aşmalarında onlara rehberlik etmeyi amaçlayan bir başucu kaynağı olmayı arzu etmektedir.

Umarım bu çalışma, siz değerli okuyuculara ışık tutar ve çocuklarla olan ilişkinizi daha da anlamlı kılar.

Sevgi ve anlayışla,

Dr. Öğr. Üye. Abdullah ALDEMİR

Prof. Dr. Seher BALCI ÇELİK

BÖLÜMLER VE YAZARLARI

Editörler: Dr. Öğr. Üyesi Abdullah ALDEMİR - Prof. Dr. Seher BALCI ÇELİK

1. Bölüm: Davranış Sorunları ve Nedenleri

Uzm. Psk. Dan. Elifnur BARIŞ, ORCID No: 0000-0002-5340-9489

Dr. Öğr. Üyesi Neslihan ÇIKRIKÇI, ORCID No: 0000-0002-6091-9356

2. Bölüm: Bebek ve Çocuklarda Mastürbasyon

Doç. Dr. Hatice Epli, ORCID No: 0000-0001-9122-1922

3. Bölüm: Çalma Davranışı/Hırsızlık

Dr. Bilge KOÇAK TÜMER, ORCID No: 0000 0002 8288 6655

4. Bölüm: Enürezis (İdrar Kaçırma)

Dr. Mehtap KARALAR, ORCID No: 0000-0002-7837-5115

5. Bölüm: Enkoprezis (Dışkı Kaçırma)

Dr. Mehtap KARALAR, ORCID No: 0000-0002-7837-5115

6. Bölüm: Çocuklarda İnatçılık ve Karşı Gelme

Uzm. Psk. Dan. Cansu TERZİÖĞÜLLARI YILMAZ, ORCID No: 0000-0001-9870-7941

Prof. Dr. Nursel TOPKAYA, ORCID No: 0000-0001-9870-7941

7. Bölüm: Saç Yolma Hastalığı (Trikotillomani)

Dr. Kemal OKER, ORCID No: 0000 0002 1878 5948

8. Bölüm: Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu

Dr. Öğr. Üye. Yeliz TIRYAKI GÖKSU, ORCID No: 0000-0002-3502-888

9. Bölüm: Evden Kaçma

Dr. Yasin TOPRAK, ORCID No: 0000-0001-8130-5786

10. Bölüm: Kardeş Kıskançlığı

Dr. Öğr. Üyesi Mesut ÖZTÜRK, ORCID No: 0000-0002-9273-9616

11. Bölüm: Kendine Zarar Verme Davranışı

Ar. Gör. Dr. İsmail KUŞÇI, ORCID No: 0000-0002-2178-8429

12. Bölüm: Çocukluk Çağında İntihar

Dr. Ayfer HATİPOĞLU, ORCID No: 0000-0002-4354-437X

13. Bölüm: Özgüven Eksikliği

Doç. Dr. Aynur KARABACAK ÇELİK, ORCID No: 0000-0002-2225-1789

14. Bölüm: Çocukluk Çağı Kaygı Bozuklukları

Dr. Öğr. Üyesi İlknur YENİÇERİ, ORCID No: 0000-0001-5577-938X

15. Bölüm: Parmak Emme

Doç. Dr. Nezir EKİNCİ, ORCID No: 0000-0002-2065-2992

16. Bölüm: Tırnak Yeme Davranışı: Onikofaji

Uzm. Psk. Dan. Feyzanur MEHEL, ORCID No: 0000-0002-5726-3667

Prof. Dr. Seher BALCI ÇELİK, ORCID No: 0000-0001-9506-6528

17. Bölüm: Dil ve Konuşma Bozuklukları

Dr. Öğr. Üye. Yeliz TIRYAKİ GÖKSU, ORCID No: 0000-0002-3502-8885

18. Bölüm: Okul Reddi

Dr. Süleyman ÇİFÇİ, ORCID No: 0000-0003-0979-6298

19. Bölüm: Öfke ve Zorbalık

Öğr. Gör. Kübra GÜREL, ORCID No: 0009-0000-5891-1657

Öğr. Gör. Muhammed AKBAŞ, ORCID No: 0000-0002-1088-4618

20. Bölüm: Tık Bozuklukları

Öğr. Gör. Dr. Saide Umut ZEYBEK ÇAKTI, ORCID No: 0000-0003-0947-7326

21. Bölüm: Çocukluk Çağı Uyku Bozuklukları

Dr. Öğr. Üyesi Nurdan DOĞRU ÇABUKER, ORCID No: 0000-0001-7976-8829

22. Bölüm: Utangaçlık

Prof. Dr. Tuğba YILMAZ BİNGÖL, ORCID No: 0000-0002-1104-2244

23. Bölüm: Yalan Söyleme

Dr. Süleyman ÇİFÇİ, ORCID No: 0000-0003-0979-6298

24. Bölüm: Yeme Bozuklukları

Uzm. Psk. Dan. Mehmet GAZEL, ORCID No: 0000-0003-3758-9165

Psikolog Elif YAZICI, ORCID No: 0009-0008-5652-7422

Prof. Dr. Müge YILMAZ, ORCID No: 0000-0000-2517-1422

İÇİNDEKİLER

Ön Söz.....	iii
Bölümler ve Yazarları.....	iv

1. BÖLÜM

DAVRANIŞ SORUNLARI VE NEDENLERİ

Davranış Sorunları.....	1
Davranış Sorunlarının Sınıflandırılması.....	3
Davranış Sorunlarına Neden Olabilecek Faktörlerin İncelenmesi.....	4
Ailesel Faktörler.....	4
Biyolojik Faktörler.....	6
Çevresel Faktörler.....	7
Özet.....	8
Kaynakça.....	9

2. BÖLÜM

BEBEK VE ÇOCUKLARDA MASTÜRBASYON

Giriş.....	13
Tanı.....	15
Etiyoloji.....	16
Tarihçe.....	18
Gelişim Dönemleri ve Mastürbasyon.....	19
Bebeklik Dönemi Mastürbasyonu (0-3 Yaş).....	19
İlk Çocukluk Dönemi ve Mastürbasyon (3-7 yaş).....	21
Son Çocukluk ve Mastürbasyon (8-12).....	22
Öneriler.....	23
Ebeveynlere Öneriler.....	23
Uzmanlara Öneriler.....	24
Özet.....	24
Kaynakça.....	25

3. BÖLÜM

ÇALMA Davranışı/HİRSIZLIK

Giriş.....	28
Çalma Davranışı/ Hırsızlık.....	29
DSM VII Davranım Bozukluğu Tanı Kriterleri.....	30
Nedenleri.....	31
Çevresel Faktörler.....	32
Aile.....	32
Müdahale Yöntemleri.....	33
Okul İçinde Müdahale.....	33
Ailede Müdahale.....	34
Uzman Müdahale.....	34

Öneriler.....	35
Öğretmenlere Öneriler	35
Ailelere Öneriler	36
Özet	36
Kaynakça.....	37

4. BÖLÜM ENÜREZİS (İDRAR KAÇIRMA)

Giriş.....	41
Enürezis Nedenleri.....	42
Biyolojik Nedenler.....	42
Genetik Nedenler	42
Psikolojik Nedenler	43
Uyku Sorunu Nedenleri.....	44
Enürezis Tanı Kriterleri ve Sınıflandırılması	44
Enürezis Sınıflaması	44
Enürezisin Tedavisi	45
Alarm Cihazları	46
Motivasyonel Tedavi.....	46
Sıvı Kısıtlaması.....	46
Mesane Egzersizi.....	46
Gece Uyandırma Yöntemleri.....	47
İlaç Tedavisi	47
Ailelere ve Uzmanlara Öneriler.....	47
Tuvalet Eğitimi.....	49
Özet	51
Kaynakça.....	51

5. BÖLÜM ENKOPREZİS (DIŞKI KAÇIRMA)

Giriş.....	54
Enkoprezisin Nedenleri.....	55
Fizyolojik Nedenler	55
Psikolojik Nedenler	55
Enkoprezis Tanı Kriterleri ve Sınıflandırılması.....	57
Enkoprezisin Sınıflaması	58
Enkoprezisin Tedavisi	58
Davranışçı Tedavi	59
Laktasif Tedavi	59
İlaç Tedavisi	59
Psikoterapi	60
Biyofeedback	60
Diğer Yöntemler.....	60
Ailelere ve Uzmanlara Öneriler.....	60

Tuvalet Eğitimi.....	63
Özet	63
Kaynakça.....	64

6. BÖLÜM

ÇOCUKLARDA İNATÇILIK VE KARŞI GELME

Giriş.....	68
Çocukta Görülebilecek Davranış Sorununun Nedenleri	69
Biyolojik ve Genetik Nedenler	70
Psikolojik ve Sosyal Nedenler	70
Çocukta Görülebilecek Davranış Sorununun Sınıflandırılması	71
Karşı Gelme Bozukluğunun DSM-V Tanı Ölçütlerine Göre Ele Alınması.....	71
Çocuklarda İnatçılık ve Karşı Gelme Sorununa Yönelik Ailelerin Kullanabileceği Yöntem ve Teknikler	74
Anlayışlı Dinleme.....	74
Tutarlı Kurallar	74
Cezadan Kaçınma ve Doğal Sonuçları Kullanma	75
Öz-Bakım	76
Model Olma	77
Olumlu İfadeler	77
Mola Verme	78
Seçenek Sunma	79
Olumlu Yönlere Odaklanma	80
Küçük İlerlemeleri Takdir	81
Ödül Sistemi	82
Öneriler.....	84
Çocuklarda İnatçılık ve Karşı Gelme Sorununa Yönelik Öğretmenlere Öneriler	84
Çocuklarda İnatçılık ve Karşı Gelme Sorununa Yönelik Ruh Sağlığı Uzmanlarına Öneriler.....	86
Özet	89
Kaynakça.....	90

7. BÖLÜM

SAÇ YOLMA HASTALIĞI (TRİKOTİLLOMANİ)

Giriş.....	92
Tanı ve Değerlendirme	92
Çocuklarda Trikotillomani	93
Trikotillomani Alt Türleri.....	94
Okul Öncesi ve Okul Çağı Yaş Aralığında ki Çocuklar Arasında ki Farklılıklar	94
Saç Yolma Sonrasında Uygulanan Farklı Yöntemler	95
Cinsiyet Dağılımı	96
Etiyoloji.....	97
Eşlik Eden Tanılar	97
Tedavi.....	98

İlaç Tedavisi	99
Davranışçı Terapiler	99
Alışkanlığı Geri Çevirme Terapisi	99
Özet	100
Kaynakça	101

8. BÖLÜM

DİKKAT EKSİKLİĞİ VE HİPERAKTİVİTE BOZUKLUĞU

Giriş	103
Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğunun Nedenleri	104
Genetik Nedenler	104
Biyolojik Nedenler	104
Çevresel Nedenler	105
Psikososyal Nedenler	105
Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğunun Sınıflandırılması	106
Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğunun Dsm-V Tanı Kriterleri	107
Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu Tedavisi ve Müdahale Yöntemleri	109
Psiko-Eğitim Müdahaleleri	109
İlaç Tedavisi	109
Davranışsal Müdahaleler	110
Terapötik Müdahaleler	110
Sosyal Beceri Eğitimi	111
Okul Odaklı Müdahaleler	112
Özet	113
Kaynakça	113

9. BÖLÜM

EVDEN KAÇMA

Giriş	115
Evden Kaçma Nedir?	115
Evden Kaçmanın Olası Sonuçları	117
Evden Kaçmaya Sebep Olan Faktörler	118
Evden Kaçma Davranışını Önleme	120
Evden Kaçmayı Önleyecek Ailesel Faktörler ve Öneriler	120
Evden Kaçma Sorununa Yönelik Uzman ve Eğitimcilere Öneriler	124
Kaynakça	126

10. BÖLÜM

KARDEŞ KISKANÇLIĞI

Giriş	128
Kardeş Kıskançlığının Nedenleri	130
Duygusal Nedenler	131
Öğrenmeye Bağlı Neden	132

Anne-Baba Tutumu.....	132
Diğer Nedenler.....	133
Müdahale Önerileri	134
Kardeş Kıskançlığına Yönelik Ailenin Uygulayabileceği Müdahale Yöntem Önerileri	134
Kardeş Kıskançlığına Yönelik Profesyonel Destek Önerileri.....	135
Özet	137
Kaynakça.....	137

11. BÖLÜM

KENDİNE ZARAR VERME DAVRANIŞI

Giriş.....	141
Klinik Önem	142
Kendine Zarar Verme Davranışının Sınıflandırılması	143
Doğrudan Kendine Zarar Verme	143
Dolaylı Kendine Zarar Verme.....	144
Nedenleri ve Risk Faktörleri	145
Biyolojik Faktörler	145
Psikolojik Faktörler	146
Sosyal Faktörler	146
Klinik Değerlendirme.....	147
DSM-5'te Kendine Zarar Verme: Tanı Ölçütleri ve Klinik Değerlendirme	147
Tanı Ölçütlerinin Kapsamlı Değerlendirmesi	147
A Kriteri: Davranışın Sıklığı ve Niteliği.....	147
B Kriteri: Davranışın İşlevleri	148
C Kriteri: İlişkili Durumlar ve Tetikleyiciler.....	149
Ayırıcı Tanı	149
Eş tanımlar	149
Sonuç ve Klinik Öneriler.....	150
Müdahale Yaklaşımları	150
Aile Müdahale Yöntemleri	150
Profesyonel Destek Yaklaşımları	152
Özet	152
Kaynakça.....	153

12. BÖLÜM

ÇOCUKLUK ÇAĞINDA İNTİHAR

Giriş.....	156
İntihar	157
İntiharın Etiyolojisi	159
İntihar Davranış Bozukluğunun DSM-5 Açısından Değerlendirilmesi	162
İntihar Düşüncesine Karşı Ailenin Uygulayabileceği Müdahale Yöntemleri.....	163
Özet	165
Kaynakça.....	165

13. BÖLÜM ÖZGÜVEN EKSİKLİĞİ

Giriş.....	169
Özgüven Nedir?	169
Kuramlara Göre Özgüven Gelişimi	172
Psikososyal Gelişim Kuramı.....	172
Bilişsel Davranışçı Yaklaşım.....	173
İlişkiler Kuramı	174
Özgüven Eksikliğinin Nedenleri ve Sonuçları.....	175
Özgüven Gelişimi için Yapılabileceklerle ilgili Öneriler	177
Ailelere Öneriler	177
Öğretmenlere Öneriler	178
Psikolojik Danışmanlara Öneriler.....	178
Özet	179
Kaynakça.....	180

14. BÖLÜM ÇOCUKLUK ÇAĞI KAYGI BOZUKLUKLARI

Giriş.....	181
Çocukta Görülebilecek Kaygı Bozukluklarının Sınıflandırılması ve Dsm-V Tanı	
Ölçütlerine Göre Ele Alınması	182
Ayrılma Kaygısı Bozukluğu.....	183
Seçici Konuşmazlık (Mutizm)	184
Özgül Fobiler.....	185
Sosyal Kaygı Bozukluğu (Sosyal Fobi).....	186
Yaygın Kaygı Bozukluğu.....	187
Çocukta Görülebilecek Kaygı Bozukluklarının Nedenleri.....	188
Genetik ve Kalıtsal Faktörler	188
Biyolojik Faktörler	188
Sosyal ve Çevresel Faktörler	189
Bireysel ve Psikolojik Faktörler.....	189
Öneriler.....	189
Çocukta Görülebilecek Kaygı Bozukluklarına İlişkin Ailenin Uygulayabileceği	
Müdahale Yöntem Önerileri	189
Çocukta Görülebilecek Kaygı Bozukluklarına İlişkin Profesyonel Destek Önerileri	191
Özet	193
Kaynakça.....	193

15. BÖLÜM PARMAK EMME

Giriş.....	196
Parmak Emmenin Nedenleri	197
Parmak Emmenin Sınıflandırılması	198
Müdahale Önerileri.....	200

Parmak Emme Alışkanlık Bozukluğuna İlişkin Ailenin Uygulayabileceği Müdahale Yöntem Önerileri	200
Parmak Emme Alışkanlık Bozukluğuna İlişkin Profesyonel Destek Öneriler.....	201
Hatırlatma Terapisi.....	203
Ekstra Sözlü Hatırlatmalar	203
Ağız İçi Aletler	203
Vaka Örnekleri.....	204
Özet	205
Kaynakça.....	205

16. BÖLÜM

TIRNAK YEME DAVRANIŞI: ONİKOFAJİ

Giriş.....	207
Tırnak Yeme Davranışının Tanımı ve Kapsamı.....	208
Tırnak Yeme Davranışının Nedenleri.....	209
Genetik Faktörler	210
Kaygı ve Stres	210
Can Sıkıntısı	210
Duygusal veya Psikolojik Sorunlar.....	211
Tırnak Yeme Davranışının Sınıflandırılması	211
Ayırıcı Tanı.....	211
Müdahale Önerileri.....	212
Tırnak Yeme Davranışına Karşı Ebeveynlere Öneriler.....	212
Tırnak Yeme Davranışına Karşı Profesyonel Destek Önerileri	213
Alışkanlığın Tersine Çevrilmesi	215
Özet	216
Kaynakça.....	216

17. BÖLÜM

DİL VE KONUŞMA BOZUKLUKLARI

Giriş.....	219
Dil ve Konuşma Bozukluklarının Nedenleri	220
Dil ve Konuşma Bozukluklarının Sınıflandırılması.....	220
Özgül Dil Bozukluğu	221
Özgül Dil Bozukluğu'nun Nedenleri	221
Özgül Dil Bozukluğu DSM-V Tanı Kriterleri.....	222
Özgül Dil Bozukluğu'nun Tedavisi.....	222
Konuşma Sesi Bozukluğu (Sesletim/Artikülasyon) Bozukluğu.....	223
Konuşma Sesi Bozukluğu'nun Nedenleri	223
Konuşma Sesi Bozukluğu'nun DSM-V Tanı Kriterleri.....	223
Konuşma Sesi Bozukluğunun Tedavisi.....	224
Konuşmanın Akıcılığı Bozukluğu (Kekemelik)	224
Konuşmanın Akıcılığı Bozukluğu'nun Nedenleri.....	225
Konuşmanın Akıcılığı Bozukluğu Dsm-V Tanı Kriterleri	226
Konuşmanın Akıcılığı Bozukluğu'nun Tedavisi	227

Dil ve Konuşma Bozukluklarında Uzmanlara Yönelik Müdahale ve Öneriler	227
Özet	228
Kaynakça.....	229

18. BÖLÜM OKUL REDDİ

Giriş	230
Okul Reddinin Nedenleri.....	232
Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders-5 (DSM-5) Tanı Ölçütleri Kapsamında Okul Reddi	236
Müdahale Önerileri.....	237
Okul Reddi Probleminin Çözümüne İlişkin Ailelere Öneriler	237
Okul Reddi Probleminin Çözümüne İlişkin Profesyonellere Öneriler.....	238
Özet	239
Kaynakça.....	239

19. BÖLÜM ÖFKE VE ZORBALIK

Giriş.....	243
Duygular ve Öfke.....	244
Öfke ve Öfke Nöbeti.....	245
Zorbalık	246
Öfke ve Zorbalığın Nedenleri	247
DSM-V'te Öfke	248
Müdahale Önerileri.....	249
Öfke ve Zorbalığa Yönelik Ailenin Uygulayabileceği Müdahale Yöntem Önerileri	249
Öfke ve Zorbalığa Yönelik Profesyonel Destek Önerileri.....	250
Özet	252
Kaynakça.....	252

20. BÖLÜM TİK BOZUKLUKLARI

Giriş.....	254
Tik Bozukluğunun Nedenleri.....	254
Genetik Faktörler.....	255
Nörobiyolojik Faktörler	255
Çevresel Faktörler.....	256
Diğer Nedenler.....	256
Tik Bozukluğunun Sınıflandırılması	257
Tik Bozukluğunun Dsm-V Tanı Ölçütlerine Göre Ele Alınması	259
Tourette Sendromu.....	259
Kısa Süreli Tik Bozukluğu.....	259
Kronik Motor Tik Bozukluğu	260

Kronik Vokal Tik Bozukluğu	260
Belirtilmemiş Tik Bozukluğu	260
Tik Bozukluğuna İlişkin Öneriler	260
Tik Bozukluğuna İlişkin Profesyonel Destek Önerileri	261
Kanıtı Dayalı Psikoterapiler	261
Farmakolojik Tedavi	264
Tik Bozukluğuna İlişkin Ailenin Uygulayabileceği Müdahale Yöntem Önerileri	265
Özet	266
Kaynakça	267

21. BÖLÜM

ÇOCUKLUK ÇAĞI UYKU BOZUKLUKLARI

Giriş	272
Çocukluk Çağı Uyku Bozukluklarına Neden Olabilecek Etmenler	274
Uyku Bozukluklarının Dsm-5 Tanı Kriterlerine Sınıflandırılması	275
Uyumakta ve Uykuyu Sürdürmede Zorluk	277
Parasomnialar	277
Kabuslar ve Gece Terörü	277
Uyurgezerlik	279
Konfüzyonlu (Bilinç Bulanıklığının Eşlik Ettiği) Kısmi Uyanmalar	279
Huzursuz Bacak Sendromu	280
Narkolepsi	280
Obstrüktif (Tıkalı) Uyku Apnesi	280
Müdahale Önerileri	281
Uyku Bozukluklarına İlişkin Ebeveynlerin Uygulayabileceği Müdahale Yöntemleri	281
Uyku Bozukluklarına İlişkin Profesyonel Destek Önerileri	282
Özet	284
Kaynakça	284

22. BÖLÜM

UTANGAÇLIK

Giriş	286
Utangaçlığın Nedenleri	287
Utangaçlığın Sınıflandırılması	293
Müdahale Önerileri	295
Utangaçlık Yaşayan Çocukların Ailelerine Öneriler	295
Utangaçlıkla Çalışan Uzmanlar Neler Yapabilir?	296
Özet	297
Kaynakça	297

23. BÖLÜM YALAN SÖYLEME

Giriş	301
Çocuklar Neden Yalan Söyler?	303
DSM-V Tanı Ölçütleri Kapsamında Yalan Söyleme	305
Müdahale Önerileri	305
Yalan Söyleme Probleminin Çözümüne İlişkin Ailelere Öneriler	305
Yalan Söyleme Probleminin Çözümüne İlişkin Profesyonellere Öneriler	306
Özet	307
Kaynakça	307

24. BÖLÜM YEME BOZUKLUKLARI

Giriş	309
Yeme Bozuklukları ve Tanı Kriterleri	310
Yeme Bozukluklarının Sebepleri	311
Yeme Bozukluğunun Tedavisi	313
Yeme Bozukluğunda Ailenin Uygulayabileceği Müdahale Yöntemleri	314
Kaynakça	315

Editörler ve Yazarlar Hakkında	317
---	------------

1. BÖLÜM

DAVRANIŞ SORUNLARI VE NEDENLERİ

Uzm. Psk. Dan. Elifnur BARIŞ

ORCID No: 0000-0002-5340-9489

Dr. Öğr. Üyesi Neslihan ÇIKRIKÇI

ORCID No: 0000-0002-6091-9356

Bölümde şu konular ele alınmaktadır:

Bu bölümde davranış sorunları ve nedenleri ele alınmaktadır. Bu çerçevede öncelikle çocukluk döneminin davranış sorunları açısından önemine vurgu yapılmıştır. Davranış sorunu kavramı ele alındıktan sonra davranış sorunu kriterleri paylaşılmıştır. Ardından davranış sorunlarının nasıl sınıflandırıldığı incelenmiş ve son olarak davranış sorunlarının nedenleri ve ilişkili olabileceği faktörler ele alınmıştır.

1. Davranış Sorunları

Çocukluk döneminde bireyler hızlı bir fizyolojik gelişimin yanı sıra çeşitli sosyal ve duygusal becerilerde kazandığı için bu dönem bireylerin ruh sağlığı için kritik bir dönem olarak değerlendirilebilir (WHO, 2009). Çocuklar bu dönemde; yaşamı ve çevreyi anlamlandırma, özerkliklerini ortaya koyma, eğitim faaliyetlerine başlama, sosyal ilişkilerin ve etkileşimlerin kurulması gibi uyum sağlamaya çalıştıkları farklı durumlar ile karşı karşıya kalabilir ve bu durumlar karşısında çeşitli zorluklar yaşayabilirler (Lulla vd., 2019). Çocuklar yaşanan zorluklar karşısında gelişimsel süreçlerini uyum içerisinde tamamlayabilir ya da geçici veya uzun süreli davranış sorunları gösterebilirler (Campbell, 1995).

Davranış sorunları, çocukluk döneminde yaygın olarak görülmektedir (Lulla vd., 2019). Çocukluk döneminde yaşanan davranış sorunlarının yaygınlığı yurt içi ve yurt dışında gerçekleştirilen çeşitli çalışmalar ile tespit edilmiştir. Örneğin Almanya'da 1187 çocuğun katılımı ile gerçekleştirilen bir araştırmada çocuklarda davranışsal ve duygusal sorunların yaygınlığı incelenmiş ve araştırma kapsamında davranışsal ve duygusal sorunların yaygınlığının %12.4 olduğu sonucuna

ulaşmıştır (Furniss vd., 2006). İtalya'da gerçekleştirilen bir çalışma kapsamında ise çocukların davranışsal ve duygusal sorunlarının yaygınlığını belirlemek amacı ile ebeveynlere değerlendirme formları uygulanmıştır. Elde edilen bulgulara göre çocukların davranışsal ve duygusal sorunlarının yaygınlığı %14.7'dir (Gritti vd., 2014). Bir diğer çalışma ise, Libya'da çocuklar arasında davranışsal zorlukların yaygınlığını belirlemek amacı ile 159 çocuğun ebeveynlerinin katılımı ile gerçekleştirilmiştir. Araştırma bulgularına göre toplam davranış sorunu yaygınlığı %13.8'dir (Zeglam vd., 2011). Başka bir çalışmada ise Pakistan'da yaşayan 675 çocuğun ebeveynleri ve öğretmenleri ile değerlendirmeler yapılmış ebeveynlerin değerlendirmelerinde yaygınlık oranı %34.4, öğretmen değerlendirmelerinde ise yaygınlık oranı %35.8 olarak bildirilmiştir (Syed vd., 2009). Son olarak Türkiye'de çocuklarda davranış sorunlarının yaygınlığını değerlendirmeyi amaçlayan bir araştırma kapsamında 1112 çocuğun % 60.6'sında en az bir ya da daha fazla davranış sorunu bulunduğu tespit edilmiştir (Derman ve Başel, 2013). Farklı ülkelerden elde edilen araştırma bulgularında da görüldüğü üzere davranış sorunları çocuklar arasında yaygındır ve uygun şekilde müdahale edilmezse kronikleşerek ergenlik veya yetişkinlik dönemlerinde devam edebilir (Lulla vd., 2019). Örneğin 117 çocuğun 4, 10 ve 14 yaşlarında boylamsal olarak değerlendirildiği bir çalışmada 4 yaşında daha fazla içselleştirme davranış sorunu gösteren çocukların, 10 yaşında daha fazla içselleştirme davranış sorunu ve 14 yaşında daha fazla dışsallaştırma davranış sorunu gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır (Bornstein vd., 2010). Bu kapsamda çocukluk döneminde yaşanan davranış sorununun hem içinde bulunan dönem için kritik olduğu hem de yaşamın sonraki dönemleri için risk oluşturduğu söylenebilir. Benzer şekilde 299 çocuk ile on farklı zaman diliminde görüşme gerçekleştirilen bir çalışmada öfke sorunu bulunan 3 ve 6 yaş arasındaki çocukların ergenlik döneminde daha yüksek düzeyde depresyon ve karşıt olma bozukluğu yaşadığı gözlemlenmiştir (Hoyniak vd., 2023). Yaygınlık oranları ve boylamsal çalışma sonuçları göz önünde bulundurularak çocukluk döneminin ruh sağlığı ve davranış sorunları için önemli bir yaşam dönemi olduğu değerlendirilmekte ve çocukluk dönemi davranış sorunlarının ele alınması amaçlanmaktadır. Çocukluk döneminde ebeveynlerin, uzmanların, öğretmenlerin karşı karşıya kalabileceği davranış sorunlarının neler olduğu, bu sorunların nasıl sınıflandırıldığı, tanı ölçütlerinin neler olduğu, davranış sorunlarının nedenleri ve ilişkili olabileceği faktörler davranış sorunlarının belirlenmesi, doğru zamanda müdahale edilmesi ve önleyici çalışmalar yapılabilmesi için önem taşımaktadır. Bu doğrultuda öncelikle davranış sorunu kavramı ele alınacaktır.

Davranış sorunları; bireylerin bulunduğu sosyal ortamın dışında kalması, toplum tarafından kabul edilen kurallara uyum sağlanmaması, yeni beceriler ge-